

december
2014

DE ROSDOEK

152

**Aandacht voor de
Markt van Eersel**

Harrie Grielen

**De Mariakapel op
de Markt van Eersel**

Christ Thijssen

**Een marktveld
met geschiedenis
in Eersel**

Daniel Vangheluwe

HUISHOUDELIJKE **HULP&CO**

PARTICULIERE DIENSTVERLENING

**€ 14,95
per uur**

Kunt u in huis wel een paar extra handen gebruiken? Kies dan voor een hulp van Huishoudelijke Hulp & Co.

Aanmelden en/of informatie

website www.huishoudelijkehulpenco.nl

E-mail info@huishoudelijkehulpenco.nl

Telefoon (0497) 33 19 84

**Combinatiebouw
voor industriële
elektrotechniek b.v.**

Kuiper 8

5521 DH Eersel

Telefoon: 0497-530530

Telefax: 0497-518102

E-mail: info@combinatiebouw.nl

Internet: www.combinatiebouw.nl

Aandacht voor de Markt van Eersel

Harrie Grielen 5

De Mariakapel op de Markt van Eersel

Christ Thijssen 9

Een marktveld met geschiedenis in Eersel

Daniel Vangheluwe 22

COLOFON

DE ROSDOEK is een uitgave van Heemkundige Studiekring "De Acht Zaligheden".
Verschijnt 4 x per jaar. Volgende nummer in maart 2015.

Redactie:

K. Cornelissen, Eersel, 0497 - 512208
P. Frints, Eersel, 0497 - 512197
H. Grielen, Eersel, 0497 - 512897
E-mailadres redactie: h.grielen@upcmail.nl

Secretariaat:

E. Lavrijsen, Bogerd 70, 5521 ML Eersel, 0497 - 843909
E-mail: evert.lavrijsen@gmail.com

Website: www.hskdeachtzaligheden.nl

Heemkamer:

Gevestigd in Kempenmuseum De Acht Zaligheden, Kapelweg 2, 5521 JJ Eersel

Contributie:

€ 25,00 per jaar (€ 14,00 per jaar voor medelid op hetzelfde adres)

Giften:

De Studiekring is aangemerkt als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Bankrekening: ABNAMRO 62.47.42.407 t.n.v. De Acht Zaligheden te Eersel
IBAN: NL83ABNA0624742407

AANDACHT VOOR DE MARKT

Wie – al is het maar af en toe – een rondje loopt over onze Markt, ontkomt niet aan de bekoring van het geheel. Dat geldt voor vakantievierders, voor toevallige bezoekers, maar minstens net zo sterk voor eigen bewoners.

Sprekend over Eersel met anderen, valt telkens weer op hoeveel mensen ons dorp kennen. Ook al mag je bij dat kennen best aanhalingstekens zetten, feit blijft dat in dit “kennen” de Markt altijd de hoofdrol speelt. Een beeld dat zich kennelijk gemakkelijk hecht en blijvend een plaats krijgt in ons visuele geheugen. Hoe komt dat?

Meer dan een halve eeuw geleden kwam ik in Eersel. Net als bijna iedereen zag ik van de Markt allereerst de kapel. Toch viel me toen ook al de karakteristieke vorm van het plein op. Een beetje geheimzinnig was het ook wel. Aan beide zijden immers uitlopend in de versmallingen van wegen naar elders. Toen kon je nog vanuit het Hint naar Knegsel en Vessem. De onlangs geopende fietserdoorgang van het Hint heeft de herinnering weer enigszins zichtbaar gemaakt. Aan de andere kant, net als nu nog, naar Postel.

Het is niet gemakkelijk om in enkele woorden het unieke en de charme van onze Markt te beschrijven. Recente vakantie in eigen land heeft het me weer eens laten zien: er zijn in ons land fraaie stads- en dorpskernen bewaard. Monumentale huizen, bruggen, poorten, havenkanten met oude pakhuizen, intieme stadstuintjes. Elk met eigen sfeer. Die is er in Eersel zeker ook, maar hangt minder af van het monumentale. Hier gaan historie en moderne tijd harmonieus en gemoedelijk samen met de vanzelfsprekendheid van vroeger. Ze weerspiegelen nog het dorpse. Zo willen we onze Markt zelf graag zien en ook laten zien. Maar klopt dat beeld wel?

Het alledaagse, met zijn terrassen, stoelen en parasollen, is niet moeilijk te vinden. Het is er gewoon en dat mag. We moeten ons echter niet verbeelden, dat we alleen daarmee het imago van de Markt tot in lengte van jaren moeiteloos in stand houden .

We zouden best mogen helpen bij het genieten van ons beschermd dorpsgezicht. Dat predicaat hebben we al bijna zestig jaar, al zal menigeen daar geen notie van hebben. Ten minste twee partijen zouden baat kunnen hebben bij wat meer - en

vooral béter - zicht op de Markt: de gemeente Eersel en daarmee de inwoners, en de vele duizenden 'van buiten' die ons dorp jaarlijks bezoeken.

Te pas - en soms ook te onpas - bedient de gemeente zich van fraaie plaatjes om zich van zijn mooiste kant te laten zien. In jaarverslagen, promotiemateriaal en vergelijkbare informatie toont Eersel zich graag op z'n best. Niets mis mee. Maar wie vervolgens zijn rondje Markt loopt om in 't echt nader kennis te maken met al dat schoons, komt toch wat bedrogen uit.

De meest markante objecten mogen best iets meer aanzien krijgen. Ooit had de Mariakapel een schildje van de ANWB met beknopte informatie erop. Nu al lang niet meer. Weggehaald? Gewoon verdwenen? Niemand die het weet.

De oudste vermelding Ereslo is van omstreeks 712. Die kon in 2013 nog net worden meegenomen in het gemeentelijk imago. Met een jubileumvlag en kleine schildjes met "Eersel 1300 jaar" aan lantaarnpalen. Boven ooghoogte, dat wel. Missen we nu een kans om met onze 550(!) jaar oude kapel wat aandacht te trekken?

Hetzelfde geldt voor de door Monumentenzorg beschermde panden. Het centrum van het dorp - de Markt dus - telt er meer dan een dozijn. De meest opvallende, de Mariakapel en de Nederlands-hervormde Kerk, zal iedereen wel zien. Maar de andere? Wat kom je van het Pankenhuis en de bijzondere huizen, bijv. op nummer 2, 17,18 of 30 - 38 meer te weten dan de muren die je ziet?

Een gemeente die trots is op zijn historisch bezit, zou bijv. kunnen stimuleren dat de grote en kleine monumentale panden van de Markt het bekende blauw-witte schildje zouden voeren. Dat helpt al iets om aandacht te trekken. En wie maakt zich sterk voor het aanbrengen van stevige, weer- en vernielzuchtbestendige plaatjes met korte informatie?

In de heemkundekring is voldoende kennis aanwezig voor een korte, heldere tekst.

In de redactie van De Rosdoek is "Onze Markt" al langer punt van gesprek. Aanvankelijk was het plan voor december 2014 ook een "special" te maken over dit onderwerp, zoals in 2012 (Willibrorduskerk) en in 2013 (Heilige Geestboek) het geval was. Dit voornemen hebben we laten varen. Daarvoor in de plaats

mikken we op een aantal wat langere artikelen die aspecten van de Markt zullen belichten.

In dit nummer als eerste een bijdrage van Christ Thijssen die in 2012 de special over de kerk schreef. Nu gaat hij uitvoerig in op de geschiedenis van de huidige Mariakapel, eeuwenlang ons raadhuis. De oudste vermelding als godshuis dateert van 1464. De tweede studie is niet minder interessant: Daniel Vangheluwe beschrijft de Markt en zijn bewoning omstreeks 1645-50. Hij doet dit vanuit eigen onderzoek en laat verbanden zien tussen de laat-middeleeuwse cijnsboeken en 18de -19de eeuwse gegevens.

In de loop van 2015 volgen bijzonderheden over het 'meubilair' van de Markt: de pomp, de boterlinde, de kiosk, de Contente Mens. Wellicht ook nog over het carillon van het nieuwe - maar intussen oude - gemeentehuis. Ook over de huizen en hun bewoners. Diepe tuinen aan beide kanten horen van oudsher bij de Markt. Aan de westzijde zijn er nog, maar meestal niet zichtbaar. Aan de oostzijde is dat wel het geval, maar daar heeft de ontsluiting met een fietspad helaas geleid tot zicht op inmiddels volledig 'versteende' parkeertuinen. Van het groen dat er was, is niets overgebleven.

Niettemin moeten de afzonderlijke huizen en hun bewoning door de tijden heen wel op onze aandacht blijven rekenen. Dat zal zeker gebeuren. Wist u bij voorbeeld dat er ooit 14 café's op de Markt waren, dat "Veertien" jarenlang een groente-, fruit- en levensmiddelenwinkel was en dat in de vroegere Acht Zaligheden (nu Promessa) al omstreeks 1870 sprake is van een herbergierster? Dat is al bijna anderhalve eeuw gastvrijheid op die plek!

De Rosdoek wil altijd al een plaats zijn voor discussie, voor aanvullingen, opmerkingen of correcties op artikelen. Nu nog meer dan anders. Wie zich iets herinnert om het beeld van "onze" Markt completer te maken of bij te stellen, is van harte welkom. Aarzel niet en neem contact met ons op. Namens de redactie veel leesplezier met Rosdoek 152 !

Harrie Grielen.

Ad Kokx v.o.f.

Witgoed

Sigarenmaker 10D
5521 DJ Eersel
Tel. (0497) 51 33 69
Fax (0497) 53 43 65
E-mail: info@adkokxwitgoed.nl
Internet: www.adkokxwitgoed.nl

reparatie en verkoop van was- en koelapparatuur

KAPSALON

D'n BARBIER

Bij inleveren van deze bon krijgt u een Kerastase ritueel t.w.v. €15.00 voor €7.00. Heeft u vragen? Bel ons gerust!

www.denbarbier.nl, Hint 4, 5521 AH Eersel, 0497-514026

als kapel in 1464, veronderstelling (links boven)
 als raadhuis in 1788, volgens Hendrik Verhees (rechts boven)
 als raadhuis, naar foto in 1918 (rechts beneden)
 als gemeentehuis, naar foto uit 1920 (links beneden)

DE MARIAKAPEL OP DE MARKT VAN EERSEL

Stichting van de kapel

In de Latijnse stichtingsakte uit 1464 van Lodewijk van Bourbon, gekozen bisschop van Luik, staat (samengevat) het volgende: Hendrik van Eyck, wapendrager (schildknaap) uit Duizel, verzoekt de stichting van een kapel, die op de plaatse van Eersel materieel gebouwd is en waarvoor wijlen Hendrik Haengreffe bij testament een jaarlijkse rente van 4 mud rogge had vermaakt ter ere van de heiligen Maria, Catharina, Antonius en Nicolaas. Bovendien heeft Hendrik van Eyck een jaarlijkse rente van 12 mud rogge toegevoegd ten behoeve van een rector van de kapel om er wekelijks drie missen op te dragen.

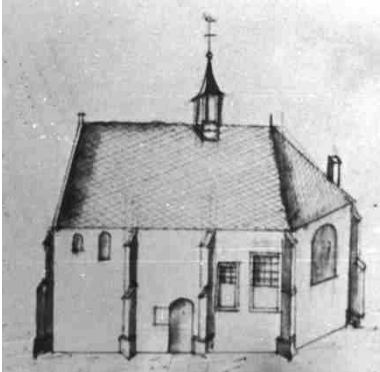
Voorwaarden zijn: dat de stichting niet in het nadeel is van de parochiekerk; dat de rector een wereldgeestelijke is, die in Eersel of Duizel woont en de pastoor van Eersel zo nodig assisteert; dat er op zondag geen dienst in de kapel is (behalve als er een feestdag is van een patroonheilige van de kapel); dat alle offergaven in de kapel voor de pastoor zijn; dat de kapel na de dienst gesloten wordt, zodat er geen handel wordt gedreven en geen honden of varkens binnenkomen. De eerste rector zal Giselbert van Eyck zijn, de wettige zoon van de aanvrager; bij een vacature kan de bezitter van de hofstede in Duizel iemand voordragen.

Daarom richten wij op boven genoemde wijze de kapel met haar altaar op ten titel van een eeuwig beneficie (kerkelijk ambt met vaste inkomsten).

De bisschop heeft kerkrechtelijk een bestaand gebouw verheven tot kapel met een altaar waaraan vaste inkomsten verbonden waren. Inkomsten uit schenkingen die niet bedoeld waren voor de bouw van een kapel. Er staat in de akte niet, dat de bouw van de kapel mogelijk is gemaakt door de edelman Hendrik Haengreffe (zoals wel eens is gezegd) en ook niet door Hendrik van Eyck (zoals op een raam in de kapel is uitgebeeld). Door wie dan wel? Misschien door de hertog van Brabant? In 1203 deed de graaf van Gelre afstand van zijn aanspraken op de Kempen. De hertog heeft daarna, zeker vanaf 1254, Eersel tot regionaal centrum binnen de Meierij van 's-Hertogenbosch gemaakt. Hierbij werkte hij toen volgens een vast patroon: onder meer de aanleg van een brede straat en de bouw van een kerk of kapel buiten het oude

centrum. Hij deed dit bijvoorbeeld ook in Oerle (met Zandoerle). In 1316 gaf hertog Jan III aan Marcelis van Oerle de hertoghofstede en de marktcol in Eersel te leen. Misschien stond de hofstede (soms een versterkt gebouw) op de Markt. Toon de Raaff (hoofd Gemeentewerken) heeft daar in 1968 - bij het planten van bomen langs de straat bij nr. 21 (nu restaurant Nu), op anderhalve meter diep - een fundament gevonden, volgens hem met dezelfde stenen als in het fundament van de kapel; het is niet door een archeoloog onderzocht. De bovengrondse stenen van de kapel hebben volgens architect Herman Strijbos ongeveer dezelfde maat als die van de toren en het middenschip van de Sint-Willibrorduskerk.

Hendrik Haengreffe was een afstammeling van Marcelis van Oerle. Hij had de grond in leen die bij de hertoghofstad hoorde, maar het gebouw was al in 1374 verdwenen; omdat hij geen wettige kinderen had, ging het leen na zijn dood in 1461 naar twee van zijn oomzeggere. Was er een familierelatie tussen Hendrik van Eyck en Hendrik Haengreffe of diens vrouw? In ieder geval voerde Van Eyck de laatste wens van Haengreffe met betrekking tot de kapel uit.

Afbeelding links: Zuidzijde van de kapel als raadhuis in 1788 (tekening van Hendrik Verhees)

Afbeelding rechts: Op de achtergrond de nog ongeschonden westgevel in 1916: geen ingang, geen ramen (deel van een prentbriefkaart)

Misschien stamt het gebouw dat in 1464 tot kapel werd verheven, uit het begin van de veertiende eeuw. De commissaris van de koningin kreeg bij een bezoek in 1916 zelfs te horen: "een oude

kapel van 1200". Hoe het gebouw er in 1464 precies uitzag, is niet bekend. De eerste afbeelding stamt uit 1788. De kapel kan, zeker als er verband is met een hertoghofstede, oorspronkelijk een "bunker"-achtig uiterlijk hebben gehad, met weinig vensters. Een argument hiervoor is ook de toestand van de westgevel in 1916, zoals te zien is op een foto; er was daar tot 1919 geen ingang. Het was een eenvoudig zaalkerkje zonder zijbeuken, met een kleine, driezijdige uitbouw aan de oostkant, steunberen, een deur aan de zuidkant en binnen een houten tongewelf op versierde, eikenhouten spanten.

De historische kapel (1464–1648)

Als je let op de patroonheiligen van de kapel, dan zou je denken: dit kan niet misgaan. De twee kernen van het dorp zijn vertegenwoordigd: de oude, agrarische kern bij de Willibrorduskerk (o.a. Schadewijk en Stokkelen) met de broederschap van Onze Lieve Vrouw en met abt Antonius "met het varken"; de nieuwe kern, op een kruising van handelswegen (Hint, Markt en Dijk) met de broederschap van Catharina en met Nicolaas, toen patroon van reizigers en kooplui. Maar het valt tegen: de eerste broederschap (later gilde) kreeg in 1480 de zorg voor het Maria-altaar in de parochiekerk en de tweede, het Catharina-gilde, kreeg in 1508 toestemming voor een eigen altaar in de kerk. De belangstelling voor door-de-weekse missen in de kapel zal niet geweldig zijn geweest. Of was het nog erger? De eerste rector van de kapel was nog student in Leuven, de tweede in 1474 eveneens; er is geen tijdelijke vervanger bekend. De laatste rector werd in 1566 benoemd door de (eerste) bisschop van 's-Hertogenbosch.

In 1581 kwam Eersel voor 't eerst in aanraking met de troebelen van de Tachtigjarige Oorlog; het werd geplunderd door Spaanse troepen. Kort daarna kwam de helft van de bevolking om het leven door de pest; rond 1590 woonden in Eersel nog slechts 500 mensen ouder dan 12 jaar. Blijkbaar waren er toch nog diensten in de kapel. Arnoldus van Esch uit Eersel, die in Leuven recht en theologie gestudeerd had en kanunnik van St.-Jan in Utrecht was geweest, vestigde zich op zijn oude dag in Duizel. Hij liet in 1604 een zangboek samenstellen met Latijnse liederen voor het Lof in de Mariakapel. De vraag is of het Eersel bereikt heeft; het is ooit in Haarlem gevonden. Of is het toch hier gebruikt? De secretaris van de raad, Otterdijck, probeerde in het begin van de

zeventiende eeuw zangers voor de kapel te lokken met de opbrengst van een wei.

Het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) in de Tachtigjarige Oorlog zorgde voor een korte periode van opluchting. Maar na de inname van Den Bosch door Frederik Hendrik in 1629 werd de Meierij strijdtoneel. Spaanse en Staatse troepen trokken al plunderend heen en weer, wat gepaard ging met moord en brand of afkoopsommen. Eersel werd in 1633, 1635 en 1637 getroffen: huizen afgebrand, akkers vernield, handel stilgelegd. Het is niet verwonderlijk dat schepenen en andere bestuurders in deze tijden enige beschutting zochten binnen de muren van de Mariakapel. Zouden er ook nog gebedsdiensten zijn gehouden?

“Raethuys” (1660-1919) en gemeentehuis (1919-1957)

Na de vrede van Munster (1648) kwam het toezicht op het bestuur van de Meierij aan de Raad van State. De openbare uitoefening van de katholieke eredienst werd verboden en de kerken werden toegewezen aan protestanten. De Mariakapel echter werd voor profane dienst ter beschikking gesteld van het dorp. In 1654 arriveerde bij de Raad van State een rekest dat het gebouw dringend toe was aan herstel: alle planken van het dak waren vergaan. In 1660 volgde het verzoek om het gebouw als “regthuys” te gebruiken en hiertoe aan te passen. In 1662 werd een “Reglement voor die vande Vryheyt Eersel, Duysel ende Steensel” goedgekeurd. In artikel 11 wordt bepaald, dat de secretaris of zijn klerk een vaste plaats in het “raethuys” zal houden, waar hij tot gerief van iedereen te vinden zal zijn. Volgens artikel 13 moeten alle oude documenten er bewaard worden in de “comme ofte kasse”, die met één van de drie sleutels gesloten moet worden. In 1765 bleek dat niemand nog wist van het bestaan van een reglement uit 1662; ook in het archief kon men het niet vinden. Men kende waarschijnlijk dus ook niet de bepaling in artikel 39, dat bestuurders niet in een herberg, maar in het “raethuys” vergaderen, zonder enige vertering ten laste van de gemeente, die er wel zorgdraagt voor licht en vuur. In 1765 werd overigens op last van de Raad van State een onderzoek ingesteld naar ongeregelheden bij het financieel beheer in Eersel. Ook de inwoners konden klachten indienen. Er bleek veel mis te zijn. De secretaris, Gijsbert van Beverwijk, werd hiervan het slachtoffer. Hij werd beschuldigd van meened, extreem machtsmisbruik en zelfverrijking en hiervoor

veroordeeld tot de strop; hij stierf in Den Haag voordat het vonnis uitgevoerd kon worden. Een ander gevolg van het onderzoek was, dat in 1767 een nieuw "Reglement voor de huishouding en finantie, van Eersel, Duyzel en Steensel" werd opgelegd. Hierin staat onder meer, dat ook jonge documenten "geenzints mogen leggen ten huysse van een der schepenen, maar in het raadhuys." Na 1795 kwamen er allerlei veranderingen in het bestuur. Bijvoorbeeld: Duizel/Steensel werd in 1810 zelfstandig en bleef dit tot 1923.

Onbekend is hoeveel verbouwingen in het "raethuys" tot 1919 zijn uitgevoerd. Het werd op een gegeven moment ook gebruikt als gevangenis en als berging voor een brandspuit. Er is een tekening van het gebouw in 1788 door de landmeter Hendrik Verhees; er zijn foto's uit 1916 (alleen van de westgevel) en uit 1918 (met een ingang zowel aan de noord- als aan de zuidzijde). In 1919 volgde een ingrijpende verbouwing onder toezicht van Monumentenzorg. Het oostelijk gedeelte van het gebouw werd raadszaal; aan de andere kant werd een verdiepingsvloer met een trap naar kamers voor burgemeester en secretaris aangelegd. Verder werden hoog in de zijgevels enkele neogotische ramen aangebracht (die daar vroeger nooit geweest zijn). Er kwamen beneden ook grote ramen in oude stijl, met onderdelen van zandsteen die nu nog te zien zijn. Geleidelijk kreeg het gemeentebestuur meer taken en waren meer ambtenaren nodig. Bij een huwelijksluiting moest ruimte gemaakt worden; dan ging het personeel naar het café tegenover de (ook in 1919 gemaakte) westelijke ingang van het gemeentehuis.

De huidige Mariakapel (1958 – heden)

In 1956 was een nieuw gemeentehuis aan de Markt gebouwd. De kapel werd voor de symbolische prijs van één gulden verkocht aan het parochiebestuur, dat alles overdroeg aan een stichting. Er volgde een ingrijpende verbouwing met steun van de Rijksdienst voor Monumentenzorg. Schotten binnen de muren werden opgeruimd. De grote ramen van 1919 werden dichtgemetseld met stenen in lichtere kleur en de verdiepingsvloer werd voor een groot deel gesloopt.

Zuidgevel van de kapel als raadhuis (foto uit 1918)

De kapel als gemeentehuis na 1919 (foto uit 1920)

Het torentje met een in 1713 gegoten klokje werd gehandhaafd; wijzerplaten werden aan de gevels bevestigd (zie omslag). Er werd ook een altaar geplaatst. Het is restauratie van functie, niet van het gebouw in de zin van herstel van een oorspronkelijke situatie. In 1982 is de dakconstructie nog verstevigd en in 1999/2000 zijn alle leien op het dak en de voegen in de muren vernieuwd.

De kapel is rijksmonument. Toch enig commentaar op de verbouwingen in de vorige eeuw. In 1919 zijn neogotische "kerkramen" aangebracht in ... een gemeentehuis! Men (wie?) wilde blijkbaar ook een herinnering aan een oude toestand. Maar wist men toen meer of nog minder dan nu over de historische kapel? In 1957 zijn de zandstenen delen van ramen uit 1919 gehandhaafd in de gevels van de kapel, om de bouwgeschiedenis te tonen. Het gaat hierbij over minder dan 40 jaar en het is zeker niet fraai. We zullen het maar zien als "pars pro toto" (een deel voor het geheel), namelijk drie eeuwen profaan gebruik van het gebouw met veel gerommel.

De kapel is in 1958 ingewijd door mgr. W.Mutsaerts, bisschop van 's-Hertogenbosch, en toegewijd aan "Onze Lieve Vrouw van de Kempen". Er is een Mariabeeldje geplaatst, dat afkomstig was van een begijntje uit Lier; het is in 1975 gestolen en daarna vervangen door een kopie. In de kapel zijn tot 2015 bijna wekelijks missen gelezen, vooral door priesters met emeritaat, vaak ook huwelijksmissen. Geleid door leken zijn er wekelijks rozenkrans-gebed en (al 25 jaar) liturgisch morgengebed. Het past allemaal in de traditie van de historische kapel. Je kunt er overigens ook buiten de diensten terecht, bijvoorbeeld om een kaarsje aan te steken.

Gebrandschilderde Ramen

In 1948 is er een groot feest geweest in Eersel, met herdenking van enkele jubilea. Bij deze gelegenheid schonk de burgerij gebrandschilderde ramen van Daan Wildschut. Ze dateren dus (bijna allemaal) uit de tijd vóór de verbouwing van 1957. In de korte toelichting die hier volgt, zijn de ramen van links (noordzijde) naar rechts genummerd en telkens van boven naar beneden toegelicht.

Het interieur van het gemeentehuis in 1956

Het interieur van de kapel in 1958

1. De Tweede Wereldoorlog

Gebroeders Hoeks gefusilleerd wegens verbergen van onderduikers / Joseph Schulte (uit Steensel) sneuvelt bij een mijnopruiming / bevrijding door de Welsh Division / arrestatie van de NSB-burgemeester.

2. Sint-Odrada

Uit een ver verleden o.a. een wever en een landbouwer met ploeg / De adellijke Odrada plant een lindeboom (in de Lindestraat). "Eerselse variant" van de legende van de maagd, die in Balen (Belgische Kempen) als een Assepoester behandeld werd; zij stak daar ooit een takje in de grond, waardoor een bron ontstond en een lindeboom groeide. Ze zou jong gestorven zijn en begraven in Alem (Ned.) / wapen van Brabant.

3. Hertog van Brabant

De pest in Eersel / jaarlijkse bedevaart naar Werbeek volgens belofte in 1661, om verlost te blijven van de "pest" / hertog van Brabant, die in dertiende eeuw van Eersel een regionaal centrum maakte en later verhief tot "vrijheid" / wapen van Duizel.

4. Sint-Willibrordus

De torens van Eersel, Duizel en Steensel / het wapen van mgr.J.de Haas uit Eersel, missiebisshop in Brazilië / Sint-Willibrord met de parochiekerk van Eersel in de hand / wapen van Eersel.

5. Hendrik van Eyck

De patroonheiligen van de kapel: Maria, Catharina (met het rad), Antonius (abt, met het varken) en Nicolaas / Hendrik van Eyck, die aan de bisschop van Luik vroeg om een kapel te stichten en hiervoor een jaarlijkse rente schonk (maar die echt niet de bouwer is van de kapel) / wapen van Hendrik.

6. Aengelbertus

Oude boerderijen / de "illustere heer" Engelbert, die zijn bezit in Eresloch (Eersel) in 712 of 713 aan Sint-Willibrord schonk / wapen van de abdij van Postel.

Raam Sint-Odrada (zwart-wit foto van Gaston Remery)

7. **Oorkonde-raam**

De bisschop van Luik, Onze Lieve Vrouw en de edelman Hendrik Haengreffe, die met een schenking de eerste stoot gaf voor de stichting van de kapel / stichting en herstel van de kapel op "oorkonde" / wapens van mr. Cornelis Hanegraaff (= familie Haengreffe) en Marie Antoinette Rouppe van der Voort, die dit raam in 1970 schonken bij gelegenheid van hun huwelijksinzegening in de kapel.

Christ Thijssen

Literatuur:

C.Cornelissen en A.D.Kakebeeke, Duizel, Eersel, Steensel Volksleven en verleden, dl.1 (Eersel, z.j.). A.D.Kakebeeke en G.Remery, Eersel in grootmoeders tijd (Zaltbommel, 1985). J.Spoorenberg e.a., Drie Zaligheden, Eersel Duizel Steensel (Hapert,1989). Harrie Grielen, Eersel...n zaligheid (Eersel, 2006).

Daniel Vangheluwe heeft in afgelopen periode onderzoek gedaan naar de bewoning van de Markt in Eersel. Hij deed dat op basis van gegevens die hij vond in hertogelijke cijnsboeken en in het kadaster.

In zijn bijdrage een tabel die veel informatie geeft over ons marktveld: Wie woonde waar? Wie waren directe burenen? Hadden de huizen namen? Het is leuk om dat te ontdekken. Voor goed inzicht had de tabel daartoe diverse kleuren. Die hielpen de lezer en maakten het mogelijk en zeker ook gemakkelijker om verbanden te zien.

Helaas hebben we dat overzicht niet zó in de tekst kunnen opnemen. Het staat nu in zwart-wit, maar bevat uiteraard wel alle informatie.

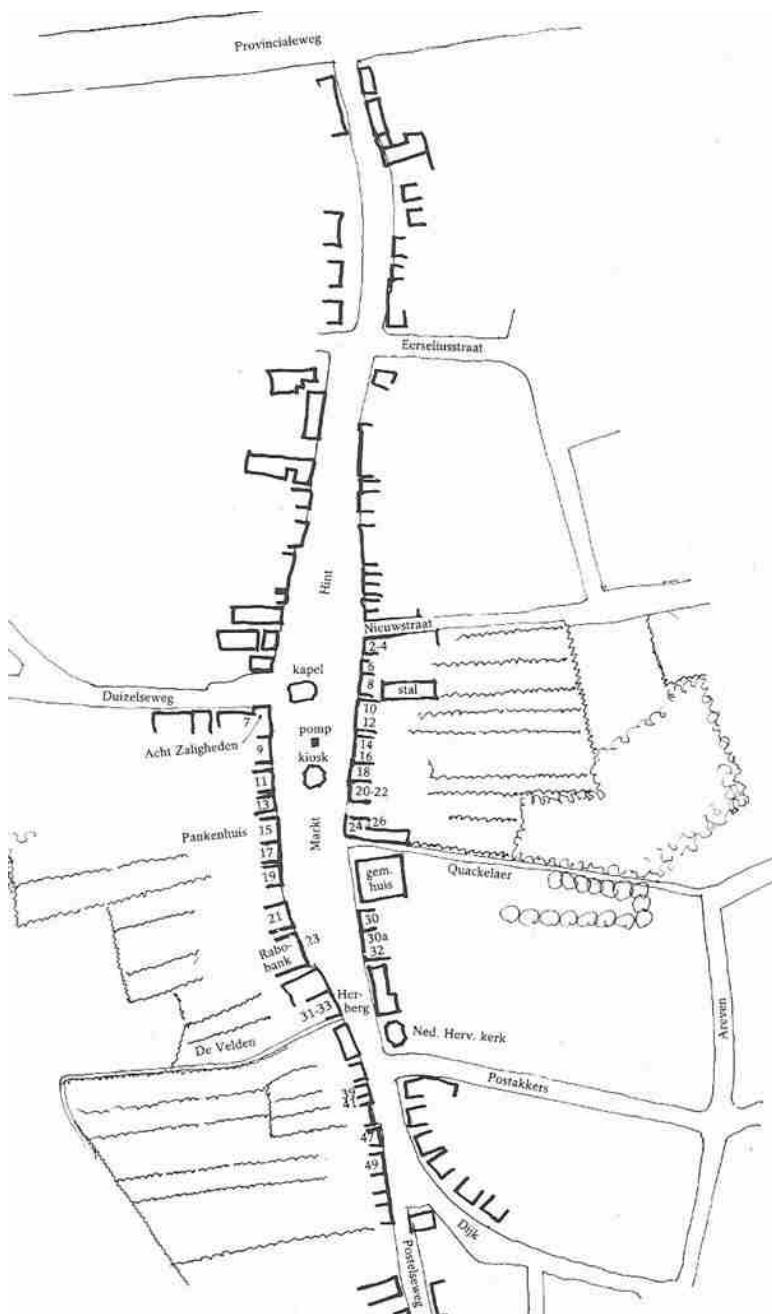
In overleg met het bestuur staat de tabel in kleur op onze website Ga daarvoor naar

<http://www.hskdeachtzaligheden.nl/marktveld>

Daar is alles goed te lezen. evt. in grotere weergave.

Bovendien is in deze Rosdoek de tabel los toegevoegd: op A4-formaat en in kleur. Hiermee denken we zowel de wens van de schrijver te vervullen als ook goede leesbaarheid voor de lezer te hebben bereikt. Wie wil snuffelen, kan zich laten leiden door de kleurmarkeringen.

Bestuur en redactie vertrouwen erop dat u begrip zult hebben voor deze oplossing en deze bijdrage van Daniel Vangheluwe met veel plezier zult lezen.

kaartje van de Markt door Herman Strijbos, omstreeks 1976

EEN MARKTVELD MET GESCHIEDENIS IN EERSEL

Inleiding

Wie over de Markt van Eersel loopt, ziet een en al bedrijvigheid. Wat dit betreft is er niet veel veranderd. Het marktveld onderscheidde zich bij het kadaster van 1830 al van de overige gehuchten van Eersel door zijn dichte bebouwing. Het was toen hetzelfde als nu : met de oude kapel in het centrum.

Er was echter in de middeleeuwen al iets dat het anders deed zijn. Eersel was een vrijheid en dit kwam tot uiting door een "vrijheidsgracht" die de aangelingen van het marktveld omgaf ("aangelag" is het terrein direct aan en om het huis). Door openingen (poort) in de gracht kon men binnenkomen. De naam van een van die openingen is mogelijk bewaard gebleven in de Boschpoort, die ten noorden van het marktveld gold. De afscheiding markeerde een gebied waar bewoners die 'een vuur aan hadden', d.w.z. er vast woonden, bescherming zochten en handel dreven.

Het gebied werd ook gekenmerkt door een rechtbank die aan inwoners het poorterschap kon verlenen. Dit gaf speciale privileges en regels waar men zich aan te houden had, wilde men zijn poorterschap behouden. Poorters konden alleen door hun eigen rechtbank berecht worden. Het was kenmerkend voor de grote steden in die tijd. Dat Eersel dit recht ook gekend moet hebben, weten we omdat het dorp zich vanaf 1283 "ville" en "vrijheid" noemde. Daaraan was ook een speciale belasting per huis verbonden: het betalen van een of twee hoenderen ieder jaar, de zgn. hoendercijs. Zie hiervoor Rosdoek nr147 (sept 2013).

De bewoning

Wie woonden er aan dit marktveld en wat deden ze? Een uitstekende bron hiervoor is het hertogelijk cijsboek van 1646-1650.¹ Dit geeft een aantal cijsbetalers over huizen op het "marktveld" of "plaatse". Deze cijsbetalers werden met hun belendingen beschreven. Als ze elkaar wederzijds als burenen noemen, dan weten we zeker dat de percelen naast elkaar lagen. Doordat de aangelingen lang en diep zijn, kunnen we met de belendingen de huizen van de cijsbetalers op het marktveld in volgorde zetten. Blijft over om te bepalen waar we een reeks van

---

¹ BHIC, Raad en Rentmeester Generaal nr 139.

eigenaren dan moeten plaatsen. Hierbij onderscheiden we een noordoostelijk en zuidoostelijk gedeelte en een westelijk gedeelte (zie bijlage).

Het westelijk deel begint met een perceel van Dirck Colen: "de Schildersboogaert" (zie tabel 1). Dit perceel weten we te liggen op de kadasterkaart van 1830, zodat we het kunnen plaatsen aan de westelijke uitvalsweg, "de Marienstrate", de weg naar Hapert en Duizel. De serie huizen begint met het huis van Wijnant Goyarts, Jan Corstiaen Stappaerts en Marie dochter en Henrick Coole tot Vechel, gelegen "aen de Mariendijck" en het volgende huis van Goyaerts Jan Aert Reynen dat zich bevindt "aen de merckt ontrent de Capelle". Het aanglag van dit huis grensde "aen de Marienstraete". We hebben hiermee deze serie eigenaren gepositioneerd aan de westzijde van de markt ten zuiden van de uitvalsweg, die de Marienstraat heet. Het laatste huis in deze serie van vijf is het huis van Dirck Coelen, zoon van Anneke, dochter van Catelijn Jan Hoogaerts. Het heet "de Ketellepper".

De andere series kunnen we ook splitsen in een noordoostelijke en een zuidoostelijke reeks, gelegen aan het marktveld, respectievelijk ten noorden en ten zuiden van de "Hengelstraete". Dit is de uitvalsweg midden in de oostelijke wand van het marktveld, richting Midakker en Steensel. De noordoostelijke serie bevat vier huizen en een olieslagmolen. Deze lag aan de "Boschport". Het derde huis - van Anthonis en Marijke kinderen van Geraert Janssen van Oirle - lag aan de Hengelstraat. Het tweede huis in deze serie heet "de Leeuwe" en de geschiedenis van dit huis zal verderop nog aan bod komen. Het laatste huis van Corstiaen Peter Petersz Stappaerts, alias Rijssens, heet "den Bogart".

Het zuidoostelijk deel bestaat uit twee series huizen. De eerste serie begint bij een huis dat "de Kar" heet. Het grensde aan de "gemeyn straet", die in dit geval de Hengelstraat moet zijn geweest en staat tegenover "de capelle". Het tweede huis heeft geen naam en is een brouwhuis van Corstiaen Peter Petertsz Stappaerts, alias Rijssens. Het komt qua ligging overeen met de brouwer van de kinderen Willem Kox, die zich in 1830 aldaar bevond. Het derde huis heet "den Poelhof" en is van Henrick en Jan, kinderen Corstiaen Stappaerts.

Hoe komt een huis aan een dergelijke naam kan men zich afvragen? In dit geval is het heel eenvoudig: het huis is genoemd naar de eerdergenoemde "vrijheidscijns" van een of twee hoenderen die per huis moesten worden betaald. (Het latijnse pullus is kip of hoen). Het zesde huis, van Dionijs Reijnder Bierens, lag met het einde "tegen den Pensenpoel over" en "aen de Hengelstraete". Het grensde aan verschillende eigenaren, zodat dit een perceel moet zijn geweest dat zich uitstreckte achter meerdere andere aangelagen. De Pensenpoel was een vijver die zich op het marktveld bevond, ongeveer op de plaats waar we op de kadasterkaart van 1830 een halfronde drenkplas aantreffen. Het huis van Sijken, dochter Diercks van Esch, weduwe Geraerts van den Steen, heette "den Aerent", een naam die mogelijk verband houdt met de valkerij.

In een tweede serie die we zuidoostelijk maar meer naar het zuiden situeren, lag het huis van Jan Goyart Bierens dat "de Valck" heette en een ander huis dat eraan grensde, lag "tegen Guerde valck". Dat zal een bijnaam geweest zijn van een valkenier. Het huis komt waarschijnlijk overeen met het toponiem "de valk" dat we op de kaart van 1830 hebben kunnen plaatsen (F240-D250) ter hoogte waar zich nu de protestantse kerk bevindt. Tot 1958 stond daar ook nog een mooi, maar oud pand. [Zie de afbeelding op pagina 28]

Tenslotte was daar niet ver vandaan het huis van de valkenier Gijsbertz Aert Bijnen dat zowel aan de "plaets" als aan de "gemeyn straet" grensde. Die laatste zal de uitvalsweg zijn naar het zuiden, richting Postel.

De geschiedenis van de bewoning

Sommige markante personen hebben sporen achtergelaten in de bronnen. Zo vinden we in het Heilig Geestboek van Eersel in 1340 "heer en meester" Henrik Scadeken en pastoor van Eersel. De vraag is of we het perceel waarover hij cijns verschuldigd was, aan de Markt kunnen traceren. Dit vereist enige uitleg.

We kunnen een perceel waarover cijns werd betaald, van het ene cijnsboek naar het andere volgen in de tijd. Als we het spoor ondanks erfdelingen en samenvoeging van erfenis kunnen volgen tot 1646, zijn we in staat het aan te wijzen in de eerder beschreven reconstructie van het marktveld. Het spoor van de cijns van "Joannes Scunsinc 10 nieuwe penningen van het erfgoed van heer Henricus (zoon van Godefridus Scedeken)

presbiter" leidt tot een huis aan de plaats van Goyart en Maria, kinderen Wijnant soone Goyart Bartholomeus.² Dit huis bevindt zich midden in de eerste serie huizen aan het zuidoosten van het marktveld. Het heeft geen naam, maar het lag vrijwel aan de Pensenpoel.

In een cijnsboek van 1448 vinden we het volgende: "*johannes filius wilhelmi fili johan pedelmans pro aleyte relicta johannis de zentrinte de domistadio sita opten pensenpoel quondam domicelle*". Vertaald is dit: "Johannes zoon van Willem zoon van Johan Pedelmans voor Aleyte echtgenote johan de Zentrinte van huis en aangslag gelegen opten pensenpoel wijlen jonkvrouw.". Wie was deze jonkvrouwe?

In een cijnsboek van de periode 1396-1429 dat hieraan voorafgaat, vinden we voor dezelfde cijns: "*wilhelmus filius johan pedelmans pro aleide relicta johan yde der zentrinne **de domistadio sita opte pensenpoel** quondam domicelle yde 4d vet et 1 pull*".³ Blijkbaar heette ze Yde en was Johan der Zentrinne haar zoon en Aleide haar schoondochter. In een cijnsboek hieraan voorafgaand staat Johan beschreven als "*Johan filius yde der zentrinne 4d veteri 1 pullis*".⁴ Een merkwaardige naam, "der Zentrinne of Zentrinte", die we helaas niet verder hebben kunnen achterhalen. Het is mogelijk dat in de jaren 1350-1372, voorafgaand aan dit laatste cijnsboek, er een jonkvrouw Yde der Zentrinne aan het marktveld woonde.

In een vorige Rosdoek beschreven we de verpachting van land voor de gagel of gruit, die vervolgens werd verhandeld op de markt van de vrijheid Eersel.⁵ De vrijheid of anders Peter Jan Peeters smeets zoens van ourle had in 1386 het gruitgeld van Eersel, Steensel, Dommelen, Riethoven, Westerhoven Eyke, Hapert Kercasteren, Hoogeloon en Duizel in leen van de hertog. De rentmeester die de gruitoogst verpachtte, heette Scampart.

---

² We volgen de cijnsboeken 45038/45040/45041/45044/136/139 en het spoor is in dezelfde volgorde 86/150/213/150v1/67r5-119r2/33v3, hierbij gaan we van het jaar 1340 naar 1646, dus ca. 300 jaar en 12 generaties erfopvolging.

³ Vert.: Willem zoon van Johan Pedelmans voor Aelide echtgenote van Johan Yde der Zentrinne, h45041 nr1264 transcriptie Vangheluwe.

⁴ H45040 nr391 transcriptie Vangheluwe

⁵ Rosdoek nr 140 (dec 2011) p4-12.

Komen we die naam tegen in de hertogelijke cijnsboeken, zo ja wanneer, en kunnen we zijn woonplaats traceren?

Het enige cijnsboek waar we een Scamparts aantreffen, is het vroegste: dat van 1340-1352. We vinden daarin: "Henricus Dux, 12 penningen voor Joannes Scampaert" en "dezelfde 4 oude penningen van het erfgoed Moereyster".⁶ Moreister is een vreemde naam die mogelijk is afgeleid van "moreit", hetgeen zwart laken betekent.⁷ Misschien hebben we hier te maken met een pand waar laken werd gekleurd of waar zwart laken werd verhandeld. Het zwarte laken was het duurste laken en uiterst kostbaar. Algemeen werden zwarte klederen alleen gedragen door edelen. Dus als mogelijke handelsplaats moeten we op het marktveld van Eersel zijn. We gaan op dezelfde manier te werk als bij pastoor Scedeken. We volgen het perceel van de Moreit van cijnsboek naar cijnsboek tot 1646, het jaar waarin we de bewoning aan de Markt beter kennen.⁸

We komen uit op een huis en aanglag groot omtrent 16 lopenzaad "aen de plaetse" genaamd "de Leeuwe", huis en bogaard van de kinderen Lukas Peter Lukassen met "dander eynde aen de mercktveld".⁹ Kennelijk was dit huis ruim gelegen, met veel land in de onmiddellijke omgeving en een boomgaard. Dat zou betekenen dat het marktveld toch enigszins een landelijk karakter had in plaats van stedelijk. Het kan echter ook zijn dat al dat land achter het huis lag en maar over een beperkte breedte aan het marktveld. Dit pand ligt in het blok huizen in het noordoosten van de Markt.

Volgen we het spoor van de rentmeester Johan Scampart tot 1646, dan komen we uit bij: "*Martten soone herman lambertszoon vuyt huys hoff ende aengelegen erffenis groot anderhalff loopensaets gelegen tot Eerssel aen de plaetse . .*".

Dit is een huis in de westelijke wand van het marktveld.

We hebben echter nog een spoor van de rentmeester die de gagel verpachtte in 1340: "Joannes zoon van Scampart zeven oude

---

⁶ Ch45038 nr241 en 242 transcriptie M. van Asseldonck

⁷ Verdam 1981 Moreit p.369 :bnw. donkerkleurig; donkerrood; paars als znw.

Zwart laken

⁸ Het spoor in de cijnsboeken 45038/45040/45041/136/139 is als volgt:

241/801/68v5/3r1/55r1.

⁹ Ch136 f55r1.

penningen en twee hoenderen".¹⁰ Dit spoor splitst in twee waarvan de eerste huis is: "*Dionijs soone reyndert bierens vuyt huys schuer hof ende aengelegen erffenis groot ontrent twee mudsaets gelegen tot Eerssel aen de plaetse tegen de Pensendoel over*".¹¹ Blijkbaar was er een schuur bij dit huis, zodat de plaatse toch ook nog een landelijk karakter had. Het huis lag tegenover de Pensendoel aan de zuidoostelijke zijde van het marktvelde. Het tweede spoor leidt niet tot een huis aan het marktvelde, maar tot het volgende: "*Mathijs aerts ketelaer vuyt een hoffstadt ende aengelegen erffenis groot ontrent elf loopensaets gelegen tot Eersel in de marienstraete aen den schutsboom*".¹² De schutsboom stond in 1830 aan het einde van de Marienstraat op perceel E53.¹³

In het zuiden van het marktvelde hebben we een perceel gevonden dat De Valk heette. Vlakbij was het huis van Gijsbert Aerts Bijnen. Hij was in 1657 65 jaar oud en valkenier van Zijne Keizerlijke Majesteit. Hij en zijn opvolgers zullen steeds rekestten blijven indien om van het burgemeesterschap wegens afwezigheid naar het buitenland ontheven te worden.¹⁴

Conclusie

Uit het voorgaande blijkt dat aan het marktvelde een pastoor en een jonkvrouw een huis hadden. Dat er zwart laken werd verhandeld in een huis dat Moreister heette. Dat ook de rentmeester er woonde en de gagel verpachtte, die op de markt van Eersel werd verkocht. Een flink aantal huizen had een naam, al zijn die helaas niet gemakkelijk te plaatsen. (Huisnummering komt pas veel later).

We zien er verder in latere tijd een brouwerij en er woont een valkenier. Dus het marktvelde was zeker geen agrarische nederzetting. Eerder een plaats waar mensen woonden die betrokken waren bij handel of bijzondere beroepen hadden.

---

¹⁰ Ch45038 nr485 transcriptie M. van Asseldonck

¹¹ Ch139 f13r2. Het spoor is 485/853/63v6/2v2/13r2

¹² Het spoor is 485/853/121r1/126v7/125v1.

¹³ Zie kadaasterkaart van Eersel met veldnamen van D.Vangheluwe.

¹⁴ Hagen 1989 p.139-147.

Het huis met of van “de Krollen”, zoals de volksmond het noemde, stond naast de N-H kerk. Krollen of krullen zijn de houtschilfers na het schaven. De vorm van de gevel lijkt op zo’n krul. Aan de oostzijde van de Markt was dit het laatste huis. Aan de westkant liep de bebouwing nog wat verder door, tot en met nu bloemist Verbakel. Omstreeks 1958 werd “de Krollen” gesloopt voor een doorbraak: de Postakkers. Eerder heette het pand dus “de/den Val(c)k”. Deze naam wijst op een relatie met een of meer van de valkeniers, die in de 17de eeuw hier nog woonden. [foto coll. Frans Huijbregts].

Bijlage: Analyse van de huizen aan het marktveld.

We hebben uit het cijnsboek alle cijnzen gefilterd die een huis noemen dat gelegen is aan "de Plaats" of het marktveld, ook wel de Markt of Hint genoemd in Eersel. Op de kadastrale kaart van 1832 zijn de aangelingen van de huizen min of meer langwerpige percelen. Ze liggen zij aan zij met de kopse kant aan het marktveld.

De ligging van de aangelingen staat in het cijnsboek beschreven door middel van reengenoten (buurmannen). Omdat één kant van alle percelen steeds aan het marktveld ligt, zijn vooral de wederzijdse burens van belang. Is het mogelijk om de huizen die in het cijnsboek beschreven staan, via hun belendingen op een rijtje te zetten zoals ze werkelijk lagen? We vinden voldoende huizen waar de eigenaren elkaar wederzijds als buurman benoemen om een poging te wagen. We gaan er daarbij vanuit dat op alle aangelingen (of percelen) aan de Markt een huis stond. Dat is ook het geval op de kadastrale kaart van 1832. We geven een voorbeeld:

De volgende drie cijnsposten/huispercelen uit het cijnsboek passen aan elkaar via hun reengenoten:

55r1: *Geertruyt ende Lijsken kynderen Lucas soone peter Luycaszoon vuyt huys hoff boogaert ackerlants weylant beempden metten heylant tsamen aen malcanderen gelegen genoempt **de Leeuwe** groot ontrent seshien loopensaets gelegen tot Eerssel **aen de plaetse**, deen sijde aen erve die kynderen Dirck Mathijssen ende de kynderen gerart Janssen van Oirle, dander sijde aen erve henrick soone Anthonis Bartholomeus Thiereleyts, deen eynde aen erve Corstiaen soone Peter Stappaerts ende aen die gemeyn straete ende dander eynde **aen de merckvelt** . .*

101v1: *Anthonis ende Marijken kynderen Geraert Janssen van Oirle vuyt huys hoff ende aengelegen erffenis groot ontrent onderhalf loopensaets gelegen tot Eerssel **aen de plaetse**, deen sijde aen erve Geraert Corstiaenzoon, dander sijde **aen de Hengelstraete**, deen eynde aen erve Corstiaen Peeter Stappaerts ende dander eynde **aen de gemeyn plaetse** . .*

3v3: *Geraert soone Corstiaen Geraerts vuyt huys schuer hoff ende aengelegen erffenis groot ontrent vijffthien royen gelegen tot Eerssel **aen de plaetse** deen sijde aen erve die kynderen Geraert Janssen van Oirle, dander sijde ende een eynde aen erve Corstiaen soone Peter Stappaers ende dander eynde **aen de gemeyn plaetse***

In het bovenstaande voorbeeld hebben we drie huizen op een rijtje gezet, waarbij een persoon eerst als buurman dan als eigenaar en vervolgens weer als buurman optreedt. Dit bewijst dat deze huizen aan elkaar grenzen, als we er tenminste van uitgaan dat het cijnsboek alle huizen aan de Markt benoemt. We nemen tevens ook aan dat de meeste eigenaren slechts één huis aan de Markt bezaten. De voorbeelden zijn niet allemaal even mooi en sommige begrenzingsen zijn gecompliceerder, omdat percelen niet even groot zijn of langwerpiger zijn. Het is zelfs mogelijk dat een huisperceel het andere huisperceel omvat. Het zal dus niet mogelijk zijn om de precieze geografie van de ligging van alle huizen te reconstrueren. Toch lukt het wel om op deze wijze vier groepen van huizen te formeren. Aangenomen mag worden dat in elke groep de huizen op een rijtje liggen, als tenminste aan de bovenstaande voorwaarden is voldaan.

De vraag is: waar lag welke groep? Aangezien in het cijnsboek geen richting wordt aangegeven, zijn we afhankelijk van toevallige aanwijzingen. In groep 3 wordt een huisperceel "aan de kapel" op het marktveld vermeld. Daarbij weten we nog niet aan welk kant, de west- of de oostzijde. De markt is immers langgerekt en noord-zuid georiënteerd. Een belending aan de Hengelstraat, genoemd in twee groepen biedt uitkomst. Deze groepen liggen aan de oostzijde omdat de Hengelstraat daar op het marktveld uitkomt.¹⁵ In de derde groep wordt een belending aan de Marienstraat vermeld. De Marienstraat sluit aan op de westzijde van de tegenwoordige Markt en daarmee kan groep 3 aan die zijde worden gesitueerd.

Een vierde groep noemt De Valk en uit gegevens in 1794 weten we dat dit een brouwerij en huis was aan zuidoostzijde van de Markt. De Pensenpoel wordt vermeld in groep 2 aan de oost- en

---

¹⁵ Uit andere gegevens blijkt dat de Hengelstraat de straat is die uitmondt op de markt in het midden aan de oostzijde.

groep 3 aan de westzijde. Met het vermoeden dat dit waarschijnlijk de centrale vijver was op het marktveld, kunnen we groepen 2 en 3 beter situeren. We krijgen nu de volgende ruwe positionering van de huispercelen aan het marktveld:

	<-einde marktveld->	<i>Boschpoort met oliemolen</i>
?	<-marktveld->	<i>groep 1</i>
<i>Marienstraat</i>	<-marktveld->	<i>Hengelstraat</i>
<i>groep 2 met kapel</i>	<-marktveld->	<i>groep 3 met kapel</i>
	<-marktveld->	<i>groep 4 (Valk)</i>
	<-einde marktveld->	<i>Gijsbert Aart Bijnen valkenier</i>

Uit het bovenstaande volgt, dat we de westzijde van de huidige Markt nog niet geheel hebben gevonden in het cijnsboek. Een huis in groep 2 zou aan de noordzijde van de Marienstraat kunnen liggen. Hoe de situatie is aan de zuidwestzijde is onduidelijk. Als hier meer huizen lagen, zoals wel het geval was in 1794, dan moeten we besluiten dat het cijnsboek onvolledig is, of dat er een tweede cijnsheffer was aan deze zijde. Dat laatste lijkt een reële mogelijkheid.

Daniel Vangheluwe

Literatuur.

Verdam, J. (1981), *Middelnederlandsch Handwoordenboek*.
 Woordenboek van C.H. Ebbinge Wubben bewerkt door J. Verdam, 's-Gravenhage.
 Hagen, J.W. (1889) "Keizerlijke valkeniers in Eersel, Duizel en Steensel",
 in: Dams, A., Huijbrechts, F.J.P., Spoorenberg, J. (1989), *Eersel, Duizel, Steensel Drie Zaligheden, Eersel*.

Tabel 1 Huizen met hun eigenaren aan het marktveld/Plaetse in Eersel in 1646-1650

folio	Opp	naam	aan de	gebruik	cijns	Eigenaar	een zijde
35r3	3l	Boschpoort		Oliemolen	3gv	Petersz Jan Hoogaerts Ketelaers	Henrickz Anthonis Bartolomeus Thiercleys
32r1	1.5l			huis/sch	12d 1.5d	Henrickz Anthonis Bartholomeus Thiercleys	Goyartz Goyart Henrickz Bierens
55r1	16l	de Leeuwe	Plaetse/de merckvelt	huis/ boogaert	1/4o 1/4p 1.5dv 1.5o	Geertruy en Lijcken kind Lucasz Peter Luycasz	kind Dirk Mathijssen en kind Gerart Janssen v Oirle
101v1	1.5l		Plaetse	huis	6d	Anthonis en Marijke kind Geraert Janssen v Oirle	Geraert Corstiaensz
3v3	15r		plaetse	huis/sch	1dv 1.5p	Geraertz corstiaan Geraerts	kind Geraert Jansen van Oirle
18v2	3l	den Bogart	Plaets / aen de beemd toebeh de capelle tot E	beemd		Corstiaan Peter/Petersz Stappaerts alias Rijssens	Janz Reynder Bierens
128r2	0.5l	De Kar	Capelle	huis	3.5dv 1p	kind Jan Pauwels	Willemken wed Jan die Smit
22v1	4r		Plaetse/ de gemeyn marckplaetse	brouwhuis	2d	Corstiaan Peter Petersz Stappaerts alias Rijssens	Corstiaan Stappaerts
20r1	1.5l	den Poelhoff	Plaetse	huis/sch	9dv 9ov 3/4p 1p	Corstiaan Peter Petersz Stappaerts alias Rijssens	Bartolomeus Aertsz en Lenart Lenaertsz (de Cremet)
77r1	3l		Plaetse/ aent merckvelt	huis/sch	8d	Gijsbert Aert Blijnen/ Bartholomeus Aertsz mv Marijke dochtere Janz Frans Willems Verbruggen	Wijnantz Goyart Bartholomeus
33v3	5l		Plaetse	huis/sch	2d	Wijnantz Goyart Bartholomeus	Bartholomeus Aertsz
13r2	24l		het einde tegen den Pensempoel over	huis/sch	6dv 3ov 16d	Dionys Reyjnder Bierens	kind Huybertz Jan Penninx, Gerart van den Steen, Jan den Ketelaer en aen de Hengelstraete
125v3	6r		Plaetse	huis	4.5d	Marijke wed Huybertz Jan Phentinx en kind Sijken dochter	Dionijsz Reynder Bierens
144v3	1.5l	den Aerent	gemeyn Plaetsen	huis	2d	Diercks van Esch wed Geraerts van den Steen	haer selfs erve

40r1 67v1	4.5l 5l	Schildersboogaert	In de Marienstraete Plaetse	hofstad huis	1dv 0.5p 4d	Dirck Coelen Wijnant Goyarts /Jan Corstiaen Stappaerts /Marie dochter /Henrick Coole tot Vachelen	gemeyn straete Corstiaen Peter Stappaerts en Nicolaes Gerarts den Cremer
81v1	4l	F133-4	de merckt ontrent de Capelle	huis	6dv 1p	Goyaertz Jan Aert Reynen	Geraertz Jan Schellens en Nicolaes Geraertsz den Cremer
124r2	5sp		Plaetse	huis/sch	1poit 6dv 1.5p	Geraertsz Jan Schellens	Nicolaes Geraertsz den Cremer en Marten Hermans
113r1	15r		Plaetse /einde aen de Pensenpoel	huis	4dv 1p	Niclaes Geraertsz den Cremer	Gerartz Jan Schellens
50r1	1.5l		Plaetse	huis	6d	Martenz Herman Lambertsz	Nicolaes Gerarts den Cremer en Gerartz Jan Schellens
39r1	1.5l	de Ketelepper	Plaetse of merckvelt	hofstad	1poit	Dirck Coelen zvr Anneke dv Catelijn Jan Hoogaerts	Marten Hermans
122v2	3l		de merckt	huis/sch	4d	Anthonisz meester Jacob Quackelaer	Jan Maes
38r3	2l		Plaetse t Merckvelt	huis	4.5dv 1p	Marijke dochter Jan Hoogaerts Ketelaerts	Anthoni Quackelaer
36r1	2l		Plaets/ aen de Capellebeemd/ gem merckt	Schuur	1.5dv	Petersz Jan Hoogaerts Ketelaers	Janz Reijnder Bierens
6v3	3l		tegen Guerde vaick	huis		Jan Reijnder Bierens	Peter Goyaerts
68r2	1.5l	De Vaick F249-50	Plaetse	huis	2d	Janz Goyart Bierens	Janz Reijnder Bierens
12v1	1.5l		Plaetse	schuur	5dv	Stevenz Reijnder Bierens	Jan Reijnder Bierens
10r1	7l		op den Dijck	huis/sch	11d	Steven Reinder Bierens	gemeyn straat
137r3	12r			huis	1.5dv 0.5ov	Michiel Mathijssen	Gisbertz Aert Bijnen
27v1	2.5l		Plaets	huis/sch	7.5dv 1p	Gisbertz Aert Bijnen valkenier	Jan van den Berch en aen die gemeyn straete

CHINEES-INDISCH-RESTAURANT

美華酒家

"MEI WAH"

5503 BK VELDHOVEN
Burg. v. Hoofflaan 83-89
Tel. 040-2534732
Fax. 040-2547073

5615 AB EINDHOVEN
Leenderweg 86
Tel. 040-2117557

Dagelijks geopend van: 11.00-22.30 uur

Exclusieve accommodatie voor Uw:

partijen - familiediners - lunch of diner met
zakelijke relatie - personeelsavonden - etc.

De boeken die besproken worden in
de boekenplank zijn verkrijgbaar bij

De Boekenlegger

Ook voor uw buitenlandse bestellingen bent u
bij ons van harte welkom

Nieuwstraat 28A 5521 CC Eersel

Tel.: 0497-512551 Fax.: 0497-513179

www.de-boekenlegger.nl info@de-boekenlegger.nl

RSZK

voor
elkaar

De RSZK heeft een uitgebreid aanbod aan diensten waarmee we u kunnen ondersteunen bij hulp en zorg aan huis. Kijk voor meer informatie op de website of bel met het transferbureau.

Zelfstandig en vitaal thuis blijven wonen!

www.rszk.nl - transferbureau (0497) 33 17 63

DE ONZE MUZENVAL

ONTMOETINGSPLAATS / ZALENVERHUUR / LEESSTEK / EXPOSITIE
FILM / EVENEMENTEN / TONEELZAAL / HAP & DRINKPLEK / MUZIEK

Sociaal Cultureel Centrum De Muzenval beschikt over diverse zalen die geschikt zijn voor vergaderingen, cursussen, bijeenkomsten, voorlichtingsavonden, workshops etc.

Ook heeft De Muzenval een mooie theaterzaal met 350 zitplaatsen waarin alle faciliteiten aanwezig zijn voor uw bedrijfsvergadering of seminar.

Bovendien kunt u altijd in onze gezellige foyer terecht voor een drankje of een hapje.

Tot ziens in De Muzenval!

Dijk 7
5521 AW Eersel
0497 51 59 97
info@muzenval.nl
www.muzenval.nl

